

mikä on olennaista, mikä mahdollista, mihin kukakin pyrkii, ja edisti näin objektiivisuuden lisääntymistä yhteiskunnassa. Tutkimatta vain ei tiedä.

Joka tapauksessa huomaa tulevani tässä lähelle Hemánuksen ja Ilkka Tervosen tuoreessa kirjassaan (1986) esittämää journalismi-käsitystä. Yleiskäsitykseni nimittäin on, että ”hyvänä” pidän sellaista sanomaa, joka saa aikaan lavean käymistilan yhteiskunnassa ja jonka tuloksena objektiivinen todellisuus ristiriitoinen jäsenyytensä selkeämmin kuin aikaisemmin ja jonka ansiosta todellisuuden sisältävät paremman tulevaisuuden mahdollisuudet piirtyvät esiin.

Kirjallisuus

Hemánus, Pertti: Virittävä alkoholivalistus vielä kerran. *Alkoholipolitiikka* 51 (1986): 6, 324—335

Hemánus, Pertti & Tervonen, Ilkka: Totuuksista utopioihin. *Journalismin, muun todellisuuden ja yleisen suhteista*. Keuruu: Otava, 1986

Tšehov, Anton: Kirjeitä vuosilta 1877—90. Keuruu: Otava, 1982

Virtanen, Matti: Valistuksen virittävyys. Kohtuus on olemassa -kampanja Alkon politiikan osana. *Seloste 147/1981*. Helsinki: Alkoholipoliittinen tutkimuslaitos, 1981

Virtanen, Matti: Valistuksen vaikutukset. *Tiedotustutkimus* 7 (1984): 1, 12—17

Virtanen, Matti: Vielä kerran virittävyys. *Tiedotustutkimus* 9 (1986): 1, 16—19.

Matti Virtanen

Virittävä alkoholivalistus, ratkaistu ja ratkaisematon

Kun tässä lehdessä (6/1986) palasin virittävän alkoholivalistuksen kysymyksiin, omakin päämääräni oli virittävyys: keskustelun aikaan saaminen. Ilokseni se myös onnistui.

Leena Warsellin puheenvuoro (*Alkoholipolitiikka* 1/1987) keskittyi paljon yhteen esimerkkitapaukseeni, virittäjänä loistavasti onnistuneeseen länsisaksalaiseen journalisti-kirjailijaan Günter Wallraffiin. Hän toki onkin laulun arvoinen.

Warsell on varmaan oikeassa siinä, että jos liittotasavallan turkkilaisten siirtotyöläisten oloista olisi tehty tieteellinen tutkimus — miten objektiivinen hyvänsä — se ei olisi voinut saada osakseen samaa huomiota kuin Wallraffin journalistinen kirja riistosta, sorrosta ja epäinhimillisyydestä.

Sen sijaan Warsell minusta on väärillä jäljillä epäillensä, että Wallraffin taiteellinen panos olisi avain hänen virittävyyteensä. Ihmeellisintä Wallraffin ”tekstissä sinänsä” on, että siinä ei ole mitään ihmeellistä. Suuri osa Pohjalla-kirjaa on viestinnällisesti varsin sovinnaisin keinoin toteutettua journalismia, johon ei liity taiteellisia pyrkimyksiä; sen voima piilee sen paljastaman todellisuuden järkyttävyydessä. Pari lukua poikkeaa muista: niissä

Wallraff käyttää eräänlaista veijariromaanitekniikkaa, joka ainakin omaan mieleeni tuo kunnan sotamies Švejkkin.

Mutta liittotasavallassa ilmestynyt joka vuosi satoja taiteellisesti ansiokkaampia kirjoja, romaaneja. Wallraffin menestystä ei selitä hänen objektiivisuutensa eikä hänen taiteellisuutensa, tokko myöskään niiden yhdistelmä. Mikä sitten? Sosiaalinen tilanne?

Olennaista on nähdä, että taiteenkaan keinot eivät ole kaikkivoivat — eivät myöskään virittävässä (alkoholi)valistuksessa. Meidän aikamme on tapana suomaa ankaraa luottamusta tietoon ja ”naivia tieteisuskoa”. Vaikka itse olen viime vuosina alkanut etsiä omaan journalismiteoriaani aineksia taideteorioista, minua huvittaisi ryhtyä arvostelemaan ”naivia taiteisuskoa”. En kuitenkaan syytä siitä Warsellia.

Vielä yksi näkökohta Wallraff-keskusteluun. Warsellia niin kuin monia muita — minuakin — on erityisesti vakuuttanut Wallraffin ”itsensä alttiiksi paneminen”. Mutta lieneekö tämäkään vakuuttavuus muuta kuin yksilöstä toiseen vaihteleva suhde? Käyttäessäni Wallraffia tiedotusopin opetuksessa olen havainnut hyvin kirjavia reaktioita, kritiikkiä ja torjuntaakin. Hänen motiivejaan on epäilty, hänen valtaviin tuloihinsa on viitattu antaen ymmärtää, että kaiken takaa löytyisi rahanhimo jne.

Siis pä viisasten kivi jäi löytymättä.

Matti Virtasen puheenvuoroon tässä samassa numerossa en reagoi yksityiskohtaisesti siitä yksinkertaisesta syystä, että yhdyin täysin sen peruslinjaan ja allekirjoitan useimmat detaljitkin. Vuosien eräänlaisen — toki ystävällisen — eriseuraisuuden jälkeen ajattelutapamme ovat ilmeisesti integroituneet lähes yhdeksi. Keskusteluun ja järkeen uskoviille, jos heitä enää on, tällainen yhteisymmärryksen löytymisen kokemus on riemastuttava.

Meillä ei kuitenkaan ole aihetta ylpeyteen. Se, mistä olemme yhtä mieltä, on vasta virittävän (alkoholi)valistuksen eräät teoreettiset lähtökohdat. Toinen kysymys on virittävyyden saaminen käytännössä toimimaan niin, että ”lopputuloksena” sosiaalisista prosesseista on alkoholisuhteen parempi hallitseminen. Toimivuuden kehittämisessä meillä riittää työtä ja kokeiluja; epäonnistumisiin on varauduttava.

Pertti Hemánus

Valistus on toivomaan oppimista

Kriittiset intellektuellit väittävät, että elämme näköalaton aikaa. Merkitykset murenevät. Jatkuvuuden kokemus järkkyy. Vain oman ainutkertaisuuden näyttölepano, erottautuminen, on enää tärkeää. ”Yhteiskunnallisissa tapahtumissa ei ole mitään järkeä, ideaa, jonka yksittäinen ihminen voisi mieltää paitsi yhteisön tavoitteeksi myös oman toimintansa lähtökohdaksi” (Weckroth 1984).

Pinnallisesti ja hetkellisesti elävä yksilö ”ei ole helppo kohde minkäänlaiselle ’rationaalille vaikuttamiselle’,